

συνδρομή ἐκ τῆς περιουσίας τοῦ Πανεπιστημίου, ἀλλ' ἄλλως ἀπέτυχον ἐντελῶς, διότι εἰς τοὺς διδάσκοντας ἤδη εἰς τὸ ἀνώτατον ἐκπαιδευτικὸν κατάστημα, οὗ ἄλλοτε ἀπετέλουν μέρος, εἶχον ἀποβῆ ξένος καὶ ἄγνωστος. Οὕτω, λαβὼν παρὰ τῆς Ἑταιρείας ἔγγραφον, καθ' ὃ ἐν γενικῇ συνεδριάσει εἶχεν ἀποφασίση νὰ ἐρωτήσῃ τὴν γνώμην τοῦ Ἑλληνικοῦ Πανεπιστημίου περὶ τοῦ ζητήματος τῆς προφορᾶς, καὶ περὶ τοῦ ἄν, δεκτῆς γενικῶς γενομένης τῆς καθ' ἡμᾶς, δὲν ἦτο δυνατόν, ὡς πρὸς τινὰς λεπτομερείας, νὰ δειχθῶμέν πως συμβιβαστικοὶ πρὸς τοῦ Ἐράσμου τὸ σύστημα, ἔπεμψα ἔγγραφον ἐπισήμως εἰς τὴν πρυτανείαν, ἐκφράζων μὲν τὴν ἐμὴν γνώμην, ὅτι περὶ τοιούτου συμβιβασμοῦ οὐδεὶς ἐδύνατο νὰ γίνῃ λόγος, παρακαλῶν δὲ νὰ προκληθῇ γνωμοδοτήσις τῆς Φιλολογικῆς Σχολῆς. Ἄλλ' εἰ καὶ μετὰ παρέλευσιν μηνῶν ἐπανέλαβον τὴν πρότασίν μου, ἔτος παρήλθε χωρὶς οὐδὲν νὰ ἐνεργηθῇ καὶ οὐδεμία νὰ μοὶ δοθῇ ἀπάντησις, δι' ὃ μεγάλη καὶ διὰ τοῦτο ἦν ἡ στενοχωρία μου, διότι ἐνόμιζον ἐθνικῶς ἀσύμφορον νὰ φέρω εἰς γνώσιν τῶν ξένων Ἑλληνομαθῶν καὶ φιλελλήνων τὴν περὶ τοιούτου ἐθνικοῦ καὶ ἐπιστημονικοῦ συμφέροντος ἀκατανόητον ἀκηδεΐαν τῶν ἡμετέρων λογίων. Προσέτι ἐπρότεινα εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τὴν χορηγίαν παρασήμου εἰς τοὺς δύο βαθεῖς Ἑλληνιστὰς ἐν Ἀμστελοδάμῳ, τὸν Πρόεδρον καὶ τὸν Γραμματέα τῆς Ἑταιρείας, εἰς ἔνδειξιν ὅτι αἱ προσπάθειαι αὐτῶν ἀναγνωρίζονται ἐν Ἑλλάδι· καὶ ἔλαβον μὲν αὐτοῦ τὴν ὑπόσχεσιν· ἀλλ' ἡ ὑπόσχεσις πρὸ πολλῶν μηνῶν, καὶ μέχρι τῆς στιγμῆς καθ' ἣν ταῦτα γράφω δὲν ἐξετελέσθη.

Ἦθων.

Ἐν ἔτει 1888 σπουδαῖον ἐπῆλθε συμβὰν εἰς τὴν οἰκογένειαν. Ὁ ἐν Αἰγύπτῳ πολιτικὸς ἡμῶν πράκτωρ, ὁ ἀρχαῖός μου φίλος Ἀναστ. Βυζάντιος, μοὶ ἀνήγγειλε δι' ἐπιστολῆς του ὅτι ὁ κ. καὶ ἡ κυρία Ζερβουδάκη, ἐκ τῶν ἐπιφανεστέρων τῶν ἐν Αἰγύπτῳ παροίκων Ἑλλήνων, συνήνουν εἰς ἣν αὐτὸς τοῖς ὑπέβαλε πρό-

τασιν τοῦ νὰ ζητήσωσι διὰ τὴν θυγατέρα των Ἀγγελικὴν εἰς
 γάμον τὸν υἱόν μου Ὀθωνα, ὅστις καὶ αὐτὸς συνήνει, καὶ ἐξητεῖτο
 καὶ ἐμοῦ τηλεγραφικῶς ἢ συναίνεσις. Ἐπειδὴ δ' ὁ Βυζάντιος
 θερμῶς μοὶ ἐπήνει τὴν νέαν, καὶ εἶχον πᾶσαν ἐμπιστοσύνην εἰς
 τὴν κρίσιν αὐτοῦ, αὐθημερὸν δ' ἔλαβον ἐπιστολὴν καὶ τοῦ Ὀθω-
 νος τὰ αὐτὰ συνομολογοῦντος, ἔσπευσα τηλεγραφικῶς νὰ πέμψω
 συγκατάθεσιν καὶ εὐχάς. Μετὰ μικρὸν δὲ προσκληθεὶς, ἀπῆλθον
 εἰς Ἀλεξάνδρειαν, ἵνα παρευρεθῶ εἰς τοῦ γάμου τὴν τελετὴν, καὶ
 μεγαλοπρεπῶς ἐφιλοξενήθην εἰς τὴν λαμπρὰν οἰκίαν τῶν νέων
 μου συγγενῶν. Μετὰ μεγίστης δὲ χαρᾶς ἐγνώρισα τὴν περικαλ-
 λεστάτην καὶ ὑπὸ πλείστων πλεονεκτημάτων τοῦ πνεύματος καὶ
 τῆς ἀγωγῆς κεκοσμημένην μέλλουσαν θυγατέρα μου, καὶ προσέτι
 τοὺς ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν ἀξιολόγους γονεῖς της, μεθ' ὧν τάχιστα
 μὲ συνέδεσε φιλία στενή. Προσέτι δέ, ἦν δι' ἐμὲ πολύτιμος ἡ
 εὐκαιρία αὕτη τοῦ νὰ γνωρισθῶ μετὰ τῶν ἐξοχωτέρων τῶν ἐν
 Ἀλεξανδρείᾳ ὁμογενῶν, οἵτινες διὰ τῆς ἐργατικότητος τῆς δια-
 νοητικῆς ἀναπτύξεως καὶ τῶν Ἑλληνικῶν αἰσθημάτων αὐτῶν,
 ἐφαίνοντο τοὺς Πτολεμαϊκοὺς γόνους ἐξακολουθοῦντες καὶ παρα-
 τείνοντες. Κατὰ μέρος ἡ ἀρίστη πολλαχού ὁυμοτομία τῆς πόλεως
 ἦν ἔργον αὐτῶν, καὶ ἐπεσκέφθην τὰ δημόσια καταστήματα, εἰς
 ἃ συνήρχοντο δι' ἀναγνώσεις ἢ διὰ τὰς ὑποθέσεις των, καὶ τὰ
 Ἑλληνικὰ σχολεῖα ἀμφοτέρων τῶν φύλων, ἰδίως δὲ τὸ ἐπισημό-
 τερον πάντων, τὸ ὑπὸ τοῦ μεγάλου πατριώτου κ. Ἀβέρωφ, ἰδρυ-
 θέν καὶ διατηρούμενον, εἰς ὃ ὅμως, ἵνα διατηρῆ, φαίνεται,
 ἀκραιφνῆ τὸν Ἑλληνικὸν χαρακτῆρα, ἀπῆντησα ἔριν μεταξὺ δύο
 τῶν διδασκαλισσῶν, ἦν ἐπροσπάθησα νὰ κατευνάσω. Ἐπεσκέ-
 φθην δέ, μετὰ τοῦ πράκτορος κ. Βυζαντίου, δις καὶ τὸν Ἀντιβα-
 σιλέα, παρ' ᾧ ἔλαχον φιλοφρονεστάτης ὑποδοχῆς, καὶ ὅστις μοὶ
 ἐφάνη νέος νουνεχῆς καὶ ὑπ' ἀρίστων ἐμπνεόμενος αἰσθημάτων.
 Τοῦτο μ' ἐνεθάρρυνε καὶ εἰς τὸ νὰ τῷ διηγηθῶ, ὅτι μετ' ἐκπλή-
 ξεως καὶ λύπης εἶχον ἀκούσῃ ποτὲ τοῦ θείου του, μεθ' οὗ εἶχον
 ἐκπλεύσῃ ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, ὅτι ἐν Αἰγύπτῳ «λαὸς δὲν
 ὑπάρχει.» Τὰς ἀρχὰς ταύτας οὐδόλως ἐπεδοκίμαζεν ὁ Κεδίβης, καί,
 ἀφ' ὅτου ἀντεβασίλευεν, εἶχε πράξῃ πᾶν τὸ ἐφ' ἑαυτῷ ὅπως βελ-

τιώση τὴν τύχην τοῦ λαοῦ. Ἐκ τούτου δέ, ὡς τινες τῶν ἡμετέρων οἱ ἴδιοι μοὶ εἶπον, προέκνυψε κατὰ μέρος καὶ ἡ μετρίασις τῶν κερδῶν αὐτῶν τῶν ἐν Αἰγύπτῳ Ἑλλήνων. Ἐν ἄλλοις δὲ μοὶ ἔκαυχήθη ὁ Ἀντιβασιλεὺς ὅτι εἶχε μίαν σύζυγον, καὶ ἀπειροπιάζετο τὴν πολυγαμίαν· περὶ τῶν υἱῶν του δὲ μοὶ εἶπεν ὅτι ἐσπούδαζον ἐν Ἑλβετία καὶ ἐπιστρέφοντες ὅτι θὰ ἐπεσκέπτοντο τὰς Ἀθήνας.

Ὑπὸ τοῦ υἱοῦ μου συνοδευόμενος μετέβην διὰ τοῦ σιδηροδρομοῦ καὶ εἰς Καίρον, καὶ ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν ἐπεσκέφθην τὰς Πυραμίδας, ἐπέβην μέχρῃ τινὸς εἰς τὴν τοῦ Χέοπος, καὶ εἰσεχώρησα ἔρπων εἰς ἓνα τῶν περὶ αὐτὴν τάφων, τὸν ἐντὸς κατάγλυφον καὶ κατάγραφον, ἀποκομίσας τὴν πεποίθησιν ὅτι ἡ μεγάλη Πυραμὶς ἴστατο εἰς τὸ κέντρον εὐρυχώρου καὶ κανονικῶς κεχαραγμένου νεκροταφείου.

Τὴν δευτέραν δ' ἡμέραν περιήλθον τὸ ἐν Καίρῳ ἀρχαιολογικὸν Μουσεῖον, συνοδεία μὲν καὶ τοῦ διευθυντοῦ, Γάλλου τινός, οὗ μοὶ διαφεύγει τὸ ὄνομα, ἀλλὰ τὸ παῖκτον ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν τοῦ ὑποδιευθυντοῦ κ. Drugsch, ἀδελφοῦ τοῦ ἐν Βερολίνῳ φίλου μου, τοῦ ἐπισήμου Αἰγυπτιολόγου καὶ συντάκτου μεγάλου ἱερογλυφικοῦ λεξικοῦ. Αἱ συλλογαὶ τοῦ Μουσείου εἰσὶν ὑπὸ πάντα λόγον πολυτιμότεραι, διατηρούμεναι μετὰ πλείστης προνοίας καὶ τάξεως. Τινὰ τῶν τεχνουργημάτων, ξυλουργὰ μάλιστα, καταδεικνύουσιν ὅτι καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Αἰγύπτῳ εἶχεν ἔλθῃ ἐποχὴ, καθ' ἣν ἡ τέχνη εἶχεν ἀφικθῆ εἰς τὰ ὅρια τοῦ καλοῦ. Ὅτι δὲ μάλιστα εἴλκυσε τὴν προσοχὴν καὶ τὸν θαυμασμόν μου ἦσαν τὰ ἀρτίως ἐκ τῶν λαρνάκων ἐξαχθέντα καὶ τῶν περιελισσόντων αὐτὰ δεσμῶν ἀπαλλαγέντα σώματα παναρχαίων Βασιλέων καὶ Βασιλισσῶν, ἅτινα, διὰ τῆς ταριχεύσεως, διατηροῦντο σχεδὸν ὡς οἷα ἔζων πρὸ τετρακισχιλίων ἐτῶν καὶ ἐπέκεινα, ἐν ᾧ τέως μόνον τὰ ὀνόματα αὐτῶν εἶχε διατηρήσῃ ὁ Μανέθων, ἡ δ' ὕπαρξις αὐτῶν οὐχ ἦττον ἠμφισβητεῖτο μέχρῃ ἐσχάτων μετὰ μύθου καὶ ἱστορίας. Προσέτι δ' ἰσχυρῶς εἴλκυσαν τὴν προσοχὴν καὶ τὸν θαυμασμόν μου καὶ τινες ὠραῖαι προσωπογραφίαι, εἰς μομίας καὶ αὐταὶ προσηρητημέναι, οὔσαι δὲ γραφίδος οὐχὶ αἰγυπτιακῆς, ἀλλὰ προφανῶς ἑλληνικῆς, τῶν χρόνων τῶν Πτολεμαίων,

σχεδὸν τὰ μόνα σωζόμενα πρωτότυπα ἔργα γραφίδος ἑλληνικῆς.

Τρεῖς ἡμέρας μετὰ τὴν εἰς Ἀλεξανδρείαν ἐπιστροφήν μου ἐτελέσθησαν οἱ γάμοι τοῦ υἱοῦ μου ὑπὸ τοῦ ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν σεβασμιωτάτου Πατριάρχου Ἀλεξανδρείας, συνελθούσης εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ κ. Ζερβουδάκη πάσης τῆς ἐκλεκτῆς κοινωνίας ὁμογενῶν καὶ ἀλλογενῶν, προσέτι καὶ Ὀθωμανῶν, καὶ ἔξ αὐτοῦ τοῦ Καίρου, καὶ τὴν τελετὴν διεδέχθη χορὸς διαρκέσας μέχρι βαθείας νυκτός. Εἰς πάντων δὲ τὰ πρόσωπα, ἐγγύησις εὐτυχίας, ἔλαμπεν ἡ χαρά, διότι πᾶσα ἡ κοινωνία ἔτρεφε στοργὴν καὶ πρὸς τὴν νέαν νύμφην καὶ πρὸς τὸν υἱὸν μου.

Κατόκησαν δ' οἱ νεόνυμφοι προσωρινῶς εἰς ἰδιόκτητόν τινα ἔπαυλιν ἐν Ραμλαῖ, τῇ ὡραία παραλίᾳ τῆς Ἀλεξανδρείας, ἔνθα καὶ δημόσιοι χοροὶ συνεχῶς δίδονται κατὰ τὸ θέρος. Μετ' ὀλίγας δ' ἡμέρας ἐγὼ μὲν ἐπέστρεψα εἰς Ἀθήνας, ὅτε ὁ Ἀντιβασιλεὺς εὐηρεστήθη νὰ μοὶ πέμψῃ τὴν λέμβον του, ἵνα μ' ἐπιβιβάσῃ εἰς τὸ ἀτμόπλοιον, τὸ δὲ νέον ζεῦγος ἀπῆλθεν εἰς Ἑλβετίαν καὶ εἰς Γαλλίαν.

Ἀλλὰ δύο μῆνες δὲν εἶχον παρέλθῃ, καὶ φοβερὸς ἐνέσκηψε κεραυνὸς ἐφ' ἡμᾶς, ἀπροσδόκητον τοῦ Ὀθωνος τηλεγράφημα, ὅτι ἡ νεαρὰ καὶ θάλλουσα σύζυγός του, μετ' ὀλιγοήμερον ἀσθένειαν ἐν Παρισίοις, ἀπέθανε! Ὀλίγαι δὲ παρήλθον ἡμέραι, καὶ ἄλλη ἐπιστολὴ μοὶ ἔφερε τῆς συμφορᾶς τὸ κορύφωμα. Μετὰ τὴν ἐπίσημον κηδείαν, ἡ νεκρὰ εἶχε κατατεθῆ εἰς τὰ ὑπόγεια τῆς Ῥωσικῆς ἐκκλησίας, μέχρις οὗ μετακομισθῆ καὶ ταφῆ εἰς Ἀλεξανδρείαν. Καταβὰς δὲ μετὰ τοῦτο ὁ Ὀθων μόνος εἰς τὸ ὑπόγειον ἐκεῖνο, ἵνα τελευταῖον τὴν ἀποχαιρετίσῃ, ἐν στιγμῇ παραφορᾶς τῆς θλίψεως, ἐξεκένωσε δις εἰς τὸ στήθος του τὸ πολύστροφον, ὃ πάντοτε ἔφερε μεθ' ἑαυτοῦ, καὶ δύο σφαιραὶ ἐνεπάγησαν εἰς τὸ σῶμά του. Ἐν ἀπελπισίᾳ ἔσπευσα νὰ τῷ γράψω ἀμέσως, οὐ μόνον ἐρωτῶν ἂν διατρέχῃ ζωῆς κίνδυνον, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ αὐστηρῶς ἐλέγχων αὐτὸν διὰ πράξιν, ἦν καὶ τὸ λογικὸν καὶ ἡ ἠθικὴ ἀπολύτως ἀποδοκιμάζουσιν. Ἐλαβον δ' ἀμέσως ἀπάντησιν αὐτοῦ, ζητοῦντος συγγνώμην διὰ τὸ ἀπεγνωσμένον του κίνημα, γινόμενον, ὡς μοὶ ἔλεγεν, εἰς στιγμὴν καθ' ἣν τὸν

εἶχεν ἐγκαταλείψη πᾶσα σκέψις καὶ πᾶσα ἐκτίμησις τοῦ καθήκοντος. Μᾶς ἐπληροφόρει δ' ὅτι ἐκ τῶν σφαιρῶν οἱ ἱατροὶ εἶχον ἐξαγάγη τὴν μίαν, τὴν δ' ἄλλην, ἣτις δὲν ἐδύνατο νὰ ἐξαχθῆ ἀνεγνώρισαν ἀκίνδυνον. Ὅτε δὲ συνώδευε τὸ σῶμα τῆς φιλάτης τοῦ Ἀγγελικῆς, κομιζόμενον εἰς τὸν οἰκογενειακὸν τάφον, διῆλθε διὰ τὸν Ἀθηνῶν, καὶ τὸν εἶδομεν ἀναρρώσαντα, εἰ καὶ ἐξηκολούθησεν ἔκτοτε φέρων τὴν σφαίραν εἰς τὸ πλευρόν, ἀνίατον δὲ τὴν θλίψιν εἰς τὴν καρδίαν.

Ὀλύμπια.

Ἐντὸς τοῦ ἔτους 1888 ἐπερατώθη ἡ οἰκοδομὴ τοῦ καταστήματος τοῦ κληθέντος Ζαπταίου, καὶ τότε ἀπεφασίσθη νὰ τελεσθῆ ἢ ἐπὶ μακρὸν χρόνον, ἀγνωστῶς διὰ τὴν διακοπεῖσα βιομηχανικὴ ἔκθεσις. Ἡ ἔλλειψις χώρου δι' αὐτὴν δὲν ἦν λόγος ἀποχωρῶν, διότι ἀπὸ τοῦ 1859 εἶχε τελεσθῆ χωρὶς ὁ λόγος αὗτος νὰ τὴν ἐμποδίση. Ἡ ἀληθὴς αἰτία ἦν ὅτι, οἱ ἀπὸ τῆς στάσεως κατὰ τῆς πρώτης μοναρχίας, καὶ κατὰ συνέπειαν αὐτῆς εἰς τὴν ἀρχὴν ἐπιβαλλόμενοι, ἦσαν τὸ πλεῖστον ἐξ ἐκείνων, οἵτινες τὰ τοιαῦτα ἐθεώρουν ὡς δευτερεύοντα, καὶ συνήθως τὰ παρέβλεπον καὶ τὰ ἐλησμόνουν. Τότε ὅμως ἡ περάτωσις τῆς οἰκοδομῆς ἦν γεγονός, ὃ δὲν ἐδύνατο νὰ παρέλθῃ ἀπαρατήρητον. Παράδοξον δὲ μοι ἐφάνη ὅτι ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ, πρῶτον μὲν ὁ λεγόμενος Διδασκαλικὸς Σύλλογος, εἶτα δ' ἡ ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως διορισθεῖσα ἐπιτροπὴ ἐπὶ τῆς ἐκθέσεως, μὲ προσεκάλεσαν ἀλληλοδιαδόχως εἰς σύσκεψιν ἐπὶ τῇ προθέσει, ἣν συνέλαβον καὶ ὁ μὲν καὶ ἡ δέ, νὰ ὀργανώσωσι παράστασιν τῆς Ἀντιγόνης τοῦ Σοφοκλέους εἰς τὸ ἀρχαῖον Ἑλληνικόν.

Εἰς ἀμφοτέρας λοιπὸν πορευθεῖς, παρέστησα αὐταῖς ἀλληλοδιαδόχως, πρῶτον μὲν ὅτι ἡ παράστασις, ἣν προὔτιθεντο, οὐδὲν εἶχε τὸ κοινὸν μετὰ τῶν προθέσεων τοῦ Ζάππα, ἃς ἐγὼ ὑπὲρ πάντα ἐγνώριζον, διότι εἰς ἐμὲ εἶχεν ἐκθέσει αὐτὰς ἐν σειρᾷ ἰδιαιτέρων ἐπιστολῶν, ἃς ἐγὼ κατέθηκα εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ἐσω-